

Процес формування організаційної свідомості можна прослідити, використавши рівні систем саморегуляції соціальних процесів, критерієм поділу яких є форма закріплення та передачі смислу. Н. В. Крохмаль виділяє архетипний, нормативний та семантичний рівні. Відповідно до рівнів існування смислів система саморегуляції здійснює специфічний алгоритм організаційного впорядкування відносин у суспільстві, а саме: на архетипному рівні – регулювання; на нормативному рівні – управління; на семантичному рівні – керівництво [2;137].

Отже, організаційна свідомість – це сукупність організаційних ідей, знань, поглядів, почуттів та ін. відносно упорядкування та спрямування діяльності тієї чи іншої системи.

Подальшими розвідками в аналізі організаційної свідомості можуть бути проблеми її формування в умовах становлення інформаційної цивілізації.

Використана література:

1. Бех В.П. Социальный организм: философско-методологический анализ. – Запорожье: Тандем-У, 1998. – 186 с.
2. Богданов А.А. Тектология: (Всеобщая организационная наука). – В 2-х книгах. – М.: Экономика, 1989. – Кн.1. – 309 с.
3. Грушин Б.А. Структура и состав общественного сознания // Социологические исследования, 1983. – № 4. – С. 17-28
4. Крохмаль Н.В. Историчні форми саморегуляції соціального процесу. – Запоріжжя: “Просвіта”, 2004. – 148 с.
5. Общественное сознание и его формы / Под общ. ред. В. И. Толстых. – М.: Политиздат, 1986. – 366 с.
6. Попов В.Д. Экономическое сознание: сущность, формирование и роль в социалистическом обществе. – М.: Мысль, 1981. – 239 с.
7. Социальная философия. Учебник // Под общ. ред. В. П. Андрущенко, Н. И. Горлача – Киев-Харьков: «Единорог», 2002. – 736 с.
8. Уледов А.И. Общество и сознание. – М.: Прогресс, 1984. – 314 с.
9. Философский энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 814 с.
10. Чагин Б.А. Структура и закономерности общественного сознания. – Л.: ЛГУ, 1982. – 246 с.

Аннотація

В статтє представлен філософський аналіз общественного сознания, предпринята попытка обосновать сущность и формы функционирования организационного сознания.

Кузьменко В.У.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДОМІНАНТНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ У ДИТИНИ 3-7 РОКІВ

Актуальною проблемою сьогодення є проблема розвитку індивідуальності, в контексті якої вкрай важливим стає вивчення механізмів цього процесу в дошкільному дитинстві. При вивченні закономірностей розвитку індивідуальності дитини 3-7 років для нас було важливим з'ясувати особливості становлення

домінантних властивостей індивідуальності як глибинного рівня розвитку особистості й ті чинники, від яких залежить їх зміцнення та підтримка. При визначенні домірного та необхідного комплексу домінантних властивостей індивідуальності та з'ясуванні їх сутності ми спиралась на фундаментальні вітчизняні дослідження І. Д. Беха, О. Л. Кононко, О. В. Скрипченка, Д. Ф. Ніколенка, Ю. М. Швалба та роботи російських і зарубіжних авторів О. Г. Асмолова, Л. М. Собчик, В. С. Мерліна, А. Адлера, К. Купера, Н. Ньюкомб та інших.

Системоутворювальними властивостями, що визначають процес розвитку індивідуальності як інтегрованої системи, ми вважаємо *цілепокладання, вибірковість та винахідливість*. Кожна з цих властивостей виконує свої функції, а їх сукупність забезпечує побудову власного, відмінного від інших життєвого шляху. *Цілепокладання* визначає стратегічні орієнтири щодо власного життя, поведінки, окремих вчинків та рішень, *вибірковість* забезпечує засвоєння та втілення найбільш прийнятних для дитини та відповідних її можливостям засобів досягнення поставленої мети, а *винахідливість* сприяє створенню нових, неповторних задумів або невідомих раніше окремих прийомів втілення своїх або чужих намірів інших.

Метою даної статті ми визначили – охарактеризувати особливості розвитку цілепокладання, вибірковості та винахідливості у дошкільника та окреслити провідні чинники їх формування. Розвиток *вибірковості, цілепокладання та винахідливості у дошкільника*, як і будь-яких інших особистісних властивостей, суттєво залежить від особливостей та закономірностей загального психофізичного розвитку дитини.

Процес формування вибірковості у дитини дошкільного віку поступовий і досить повільний. Спочатку вибори дитини стосуються перш за все того виду діяльності, який є найцікавішим і посилює для дитини, його змістової насиченості, тривалості, складності. Способи дій з тими чи іншими матеріалами, предметами, іграшками, обрані дитиною, поступово ускладнюються, стають все більш насиченими та різноманітними. Вибір цих способів також орієнтований на все більш свідоме врахування власних психофізичних можливостей та на досягнення результативності діяльності. Важливим вибором для дитини дошкільного віку є вибір ролі, за допомогою якої набуваються нові властивості, які в цій же ролі реалізуються та демонструються перед іншими людьми. Пізніше новими в контексті появи учбової діяльності стають вибори дитини, пов'язані з підбором найбільш ефективних прийомів учіння (запам'ятовування, побудова алгоритмів розв'язання задач, вирішення проблемних ситуацій, тощо), вибором все більш складних або простих навчальних завдань, засобів їх розв'язання. Особливо складними для дошкільника стають вибори, що відбуваються в контексті комунікативної діяльності. Це – вибір партнера по спілкуванню, яке передбачає більш або менш усвідомлене оцінювання своїх можливостей та особистісних здобутків, а також досягнень іншого. Такий вибір на початку дошкільного дитинства дитина делегує дорослому, оскільки не має власних ресурсів для прийняття цих рішень, але з віком та набуттям досвіду стає

самостійнішою і в цьому аспекті свого життя. Характерною ознакою розвитку вибірковості у дошкільників стає поява *вербалізації, обґрунтування своїх виборів, власних суджень*, які спираються на розвиток мислительних та мовленнєвих операцій.

Така інтегрована характеристика, як *цілепокладання*, в якій відображується сформованість комплексу особистісних якостей, доповнює та зрівноважує можливі негативні прояви розвинутої вибірковості. Спочатку образ бажаного майбутнього не будується, не конструюється дитиною, він виникає спонтанно та стає тим регулятивним чинником, який допомагає добирати відповідні засоби його створення. *Процес формування цілепокладання* в дошкільному дитинстві проходить ряд етапів від простого до більш складного. Перші цілеспрямовані дії дитини мають значною мірою спонтанний характер, зумовлюються зовнішніми обставинами. Проявами самостійної постановки мети є словесно оформлені вирази типу „я побудую будинок”, „я піду” та ін. Особливості уваги дітей 3-5 років суттєво впливають на легке відволікання дитини від поставленої мети. Спочатку посилюються для дитини є ті цілі, що ставляться нею в добре знайомій діяльності – предметній, потім з’являються паростки цілепокладання в сюжетно-рольовій, творчій грі. В цьому разі сама діяльність потребує від дитини докладання зусиль, певних цілеспрямованих дій, які забезпечують реалізацію ролей, змісту, сюжету гри. Після п’яти років, з розвитком довільності поведінки дитина набуває можливості до постановки більш складних цілей, які стосуються самовираження не тільки в ігровій, а і в інших, більш складних видах діяльності. Все більш цікавою для малюка стає реалізація такої діяльності, яка відображує власні творчі здобутки. Відповідно до цього цілі ускладнюються, вони орієнтовані не стільки на виконання завдань дорослого, скільки на створення власного продукту, відмінного від продуктів діяльності інших людей. Поступово з’являються власні ідеї, задуми, які допомагають реалізувати не тільки ігрову, а і комунікативну діяльність. Це прагнення призводить до неусвідомлюваного формулювання мети спілкуватись з ким-небудь конкретно та пошуку більш або менш дієвих засобів її досягнення. Народження власного задуму не тільки в ігровій, а і в учбовій діяльності, прагнення його реалізувати знаменує перехід до наступної стадії в розвитку індивідуальності і закладає основи для формування психологічної готовності до навчання. Один із найбільш складних етапів формування цілепокладання-постановка спільної мети. Досягнення спільної мети потребує удосконалення багатьох параметрів особистісного розвитку, спирається на наявність у дітей співпадіння виборів або вміння домовлятися (переконувати або поступатися своїми інтересами). Отже, в процесі розвитку цілепокладання відбувається поступовий перехід від постановки мети дорослим до самостійної постановки дитиною власної індивідуальної мети, пізніше – від постановки дорослим спільної для декількох дітей мети до самостійної постановки дітьми спільної мети.

Процес формування винахідливості взаємопов'язаний із процесом формування цілепокладання, одночасно є його основою та результатом. Перші паростки дитячого винахідництва, які свідчать про появу творчих тенденцій, уяву, з'являються у вербалізаціях дитини, словесній творчості, яка значною мірою зумовлена необізнаністю з правилами та нормами побудови мови. Аналогічні прояви винахідливості зустрічаються і в предметній діяльності, коли оригінальність виробу, будівлі викликана перш за все незнанням дитини відповідних законів, порядків, норм і правил, відсутністю відповідних вмінь та навичок. Прояви нестандартних, виключних, наднормативних дій та вчинків в період від 3 до 5 років значною мірою зумовлюються елементарною необізнаністю дитини з нормами та правилами співжиття серед інших, відсутністю достатнього практичного досвіду спілкування та взаємодії. Винахідливість (як самостійний пошук варіанту розв'язання проблемної або незнайомої ситуації), нестандартність поведінки, виробів, словотворення на цьому етапі можна вважати спонтанною, ситуативною, неусвідомлюваною.

Тенденції іншого характеру з'являються на наступному етапі розвитку дитини, коли вона вже володіє певним набором більш-менш ефективних методів і прийомів дій, засобів реалізації діяльності, елементарним досвідом, певним колом знань, вмінь та навичок. Винахідницькі ідеї стають більш складними за змістом, усвідомлюваними дитиною, спеціально розшукуваними нею. Визначальною характеристикою щодо змісту винахідницьких ідей стає вже сформована до того часу спрямованість особистості. Для більшості дітей нестандартність мислення проявляється в значущих для неї системах спілкування, активізується у проблемно-кризових ситуаціях, які підсилюють потребу в обов'язковості творчого пошуку.

Сформованість домінуючих властивостей індивідуальності залежить від комплексу чинників. Стан *вибірковості* перш за все визначається наявністю та представленням дитині варіативності оточуючого соціального та матеріального середовища, наданням дитині можливості вибору, наявністю у дитини можливості оцінити цей набір, приміряти його стосовно власних ресурсів та потреб, відповідно звужити або розширити. Ця спроможність дитини-дошкільника залежить від його досвіду, уявлень про оточуючий світ, моральних норм і правил поведінки, власних інтересів та можливостей, спроможності тренуватись у своїх виборах, яке забезпечує практичні навички апробації та забезпечує переоцінювання своїх ресурсів і знову циклічно впливає на прийняття подальших рішень.

Розвинутість *цілепокладання* у дитини 3-7 років значно залежить від системи навчально-виховних впливів, спрямованих на підтримку вольових зусиль дитини, виникнення та реалізацію власних задумів, врахування особливостей кожного етапу становлення цілепокладання. Сформованість цілепокладання характеризується високим рівнем планування, при якому кожна реальна дія призводить до зміни ситуації, а тому план повинен фіксувати не саму по собі послідовність дій, а послідовність з урахуванням поточних змін, внесених самими діями. Саме тому

вирішальним фактором розвитку цілепокладання є наявність привабливого, спонукального до продовження дій, сприятливого для виникнення самостійного задуму та створення власного плану облаштування, забезпечення умов для виникнення різних видів самостійної практичної діяльності дітей. Суттєво впливає на розвиток цілепокладання спрямованість педагогів на використання певних методів та прийомів навчання і виховання дітей, які створюють підґрунтя для розвитку виконавських, репродуктивних тенденцій в поведінці дитини або самостійних та планомірних.

Важливим фактором сприяння у розвитку *винахідливості*, реалізації творчого потенціалу є створення емоційно-позитивного настрою. В такому стані дитина не просто пізнає оточуючий світ, а і збагачує його своїми ідеями та відкриттями, використовуючи власні природні сили, таланти, здібності. На початковому етапі неабияке значення для розвитку винахідливості має наявність у дитини певного досвіду, знань про оточуючий світ, вміння діяти найбільш ефективно, продуктивно, корисно. Пропедевтикою пізнавальної творчої діяльності є вміння дитини обстежувати зовнішні властивості предметів на основі перцептивних дій. Від паралельної активізації мислительних процесів, розвитку здатності до самостійного аналізу, порівняння, узагальнення, систематизації властивостей предметів, явищ, якостей, типів поведінки, дитина поступово приходить до винаходу власних способів розв'язання різноманітних проблемних ситуацій. Проблемна ситуація спонукає дитину до пошуку нових, нестандартних прийомів, дій, апробації ефективності незвичних способів поведінки, відкриттів.

Висновки. Сформованість вибіркості, цілепокладання та винахідливості є свідченням свідомого, відповідального і творчого ставлення до самого себе, інших людей, діяльності. Ці характеристики не статичні, а динамічні утворення, вони надзвичайно рухомі, мінливі та відкриті до зовнішніх подразників. Відносна константність індивідуального світосприйняття як цілісного утворення стає можливою завдяки сформованому образу „Я”, який утримує та інтегрує уявлення дитини про себе в єдине ціле, зберігає центральні смислові ставлення та цінності, виробляє провідні тенденції поведінки дитини дошкільного віку.

Використана література:

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
2. Ньюкомб Н. Развитие личности ребенка. – 8 изд.-СПб.: Питер, 2003. – 640 с.
3. Швалб Ю.М. Целеполагающее сознание (психологические модели и исследования. – К.: Миллениум, 2003. – 152 с.